

IDE... ODA...

ÚJ RIPORT-DOKUMENTUMFILMEKRŐL

1. Közéletiség, aktualitás, őszinteség — ez az a három fő követelmény, amit bizvást számon kell kérnünk, ha életünkről bárki riport-dokumentumfilmet készít. És ha e hármat együtt ritkábban is, de kettőt vagy egyet a követelmények közül gyakran kellett hiányolnunk régebbi, hasonló vetítéseken.

Most viszont? Kissé megrémül a kritikus — és értékelő beszélgetéseken a stúdió régi vendége —, amikor bármennyire jogos kívánalmait egyszer *ennyire* megvalósulni látja... Közéletiség, aktualitás és — még ezt is elmondhatjuk, ha nem is mind a hat bemutatott filmről egyforma mértékben — tényfeltáráó őszinteség jellemzi a Híradó- és Dokumentumfilm Stúdió legutóbbi termését. Ami a témaválasztás fő irányát vagy „értékrendjét”, és ami a feldolgozás módját, a megközelítés eszközeit illeti, egységes a mezőny: e feltúcat film egyetlen zárt sorba rendeződik. Mindegyikben nyilvánvaló nemcsak az ábrázoló, hanem a publicisztikus szándék is: a beleszólás társadalmi gondjaink vitájába.

Am ideje, hogy következzék az „ámde” is. A filmek minősége, az egységesen dicsérendő rendezői, alkotói szándékok megvalósítása már korántsem egyforma, nem mindig sikerült. És olykor mintha összecserélhetőek volnának a nevek: egyik-másik műnek alig van egyéni jellege, a többitől megkülönböztető jegye.

Mindezek után öt filmről — valamennyi 17 perc terjedelmű, a szokott kísérőfilm-szabvány szerint — csak röviden ejtek szót. — Paulus Alajos *Jelek a múltból* címmel a nemrég lebontott újpesti munkásotthon ürügén az újpesti munkásmozgalmi múlt „hangulatát” és néhány epizódját elevenítette föl. Anyaga azonban, hiába próbálta azt a szabványostól itt-ott eltérő módon filmmé szervezni, végül is sovány. Talán egy 6–7 perces híradóeseményre való. — Zombori Katalin *Kísérleti fogháza* azokat mutatja be, akik gon-

datlanságból elkövetett súlyos közlekedési vétségért „ülnek”, és akik kísérletképpen „magukat őrzik” és maguk szervezik a fogházban munkájukat és munkaidő utáni „szabad” idejüket. A buktató itt talán az, hogy a film nem adhatván képet a büntetésvégrehajtás egyéb formáiról, nemigen tudjuk megítélni a kísérlet lényegét és sikerét. — *Mérműkövoda* címmel Róna György a „mérnökparlásról”, a fiatal műszaki szakemberek beilleszkedéséről és kihasználtságáról készített interjú láttelelet. A film élesen kritikus, mégis elég erőtlen: e témában sokkal „több van”, mint amennyit sikerült megragadni. — *Ha megöregszünk...* címmel Dobray György három öreg nő kálváriáját rögzítette; szokott magántragédiákat, melyeket az összeférhetlenség és a lakáshiány ezrével okoz. A három közül kettő katarikus hatású — mert e két alany személyisége hitelesíti az elpanaszolt történetet! E két esetre szűkítve sokkal jobb lenne ez a film, bár akkor is el kellene róla mondani, hogy a magányos öregekről még jobb filmportrékat és esettanulmányokat láthattunk már korábban (viszont a témakör sajnálatos aktualitása indokolja a folyamatos napirenden tartást). — *Tordas* címmel Mihályffy László egy olyan falu képét vázolja, ahol a szövetkezés hagyománya sok-évtizedes. Ezt „múltányolta” a maga módján a régi rend is, amikor a két világháború közötti HANGYASzervezet révén Tordas szövetkezeti mintaközsége tette, ellátva leventetthonnal is, de ennél sokkal fontosabb, egyáltalán nemcsak a rendszert, hanem a tordasiakat is szolgáló intézményekkel is. Örülve a — per sze, igencsak Janus-arcú — régi kezdemények felidézésének, hiányolom, hogy kimaradt a filmből az átmenet: az a nyilván nem konfliktusok nélküli idő, amikor a régi szövetkezeti formák át kellett, hogy adják helyüket az újnak.

Jegyezzük még meg, hogy ez az öt

Fehéri Tamás: *Ide... oda...*

film jórészt egy új rendezőnemzedék munkája. Érdeklődésük és elkötelezettségük egyértelmű. Bárha minél kötetlenebbül bontakoztathatnák ki a továbbiakban egyéniségüket is.

2. Fehéri Tamás *Ide... oda...* című filmje 40 percet kapott. Indokoltnak. Témája nem annyira extrém, ám ugyanúgy társadalmunk tudatálapotáról ad nagyhatású, őszinte, tiszta képet.

D. községben, melyet a film meg is nevez, de én itt inkább nem, nem tartván fontosnak a konkrét helyszínt, az általános iskolások 80 százaléka vesz részt hitoktatásban. Ez magas arány, bár nem tudni, hogy az országos átlagnál mennyivel magasabb. Az *Ide... oda...* e tény közlése után változtatva mutatja be D. község fiatalságának életét-tájékozódását egyrészt az egyház, másrészt „az állam” égisze alatt. Változtatva rögzíti, milyen világnézeti és kulturális hatások érik D. ifjúságát a KISZ-szervezet és a közművelődés, illetőleg a templom, az ifjú és aktív katolikus lelkész jóvoltából.

A KISZ világnézeti vitakörén fölvetett képsort lelkigyakorlat-részlet követi; a rómaiak keresztényüldözését drámaian idéző templomi színjátékot színműpróba a művelődési házban; a templomban torokgyík ellen Szent Balázs oltalmát kérő gyerekek úttörőnyakkendőt öltve nyilván mind ott vonulnak fáklyával a kézben az állami ünnepen; és ha a pap prédikáció közben nemcsak idézi, hanem el is szavalatja rögtön

József Attila egyik istenes versét, erre az „ellenoldalról” Tóth Árpád *Új Isten* című verse felel...

Fehéri Tamás filmjének fő erejét a tárgyilagosság adja. A helyzetfelmérés korrektsége. Nézzünk példát? Bár a KISZ vitaköre sem éppen remekmű, hiszen ahelyett, hogy a feszítő helyi gondokból, konfliktusokból indulnának ki, bevezetőül egy kigyalalt konzerv-vitát hallgatnak meg a KISZ KB által küldött magnószalagról, és a vitavezető éppen a legígéretesebb felszólalót kedvetlenül el — mégis, ami a világnézeti eligazítás esélyeit illeti, „az állam” rögtön jókora előnyhöz látszik jutni, mielőtt meghalljuk az egyház naiv lelkigyakorlat-példázatait és szószéki intelmeit. Viszont az egyház D. községben magasabbrendű művészetet ad, tud katarzist kelteni és tudja, mi a hatásos teatralitás — míg a művelődési ház megrekedt a szokott diszkó-szolgáltatásnál és egy ijesztően győne színműnél.

Mindkét fél találkozhat tehát eredményeivel és nehézségeivel. S ez így van jól a filmben — mert így van az életben is. Társadalmunk állapotát, sokarcúságát sok ilyen filmmel kellene fölterképeznünk: a világnézeti ide és oda tartozókon kívül nem felejtkezve el azokról sem, akik közbül vannak. A mind több közömbösről. A langyosakról, akiket az Úr is kiköp az ő szájából.

Ó megteheti. De mi nem. Nekünk velük is együtt kell élni.

LÁZÁR ISTVÁN